

RIKOKSENTORJUNTANEUVOSTO

22.12.1999

TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 1999

I JOHDANTO

Rikksentorjunnan neuvottelukunta perustettiin vuonna 1989 rikksentorjunnan yhteistyö-, asiantuntija- ja suunnitteluelimeksi oikeusministeriön yhteyteen. Vastaavia toimielimiä oli ollut jo pitkään useissa teollistuneissa maissa.

Neuvottelukunta oli vuosien kuluessa julkaissut raportteja mm. pankki- ja liikeryöstöjen, autovarkauksien ja talousrikosten ehkäisystä, varautumisesta kriisiaikojen rikollisuuteen ja mahdollisuuksista ehkäistä rikollisuutta ja turvattomuutta yhdyskuntasuunnittelussa ja muissa rakennettua ympäristöä koskevissa ratkaisuisa. Neuvottelukunnan raporteissa korostui nk. tilannetorjunnan näkökulma. Se olikin määritelty asetuksessa sen pätehtäväksi.

Tammikuussa 1997 oikeusministeriö antoi neuvottelukunnan aloitteesta sille tehtäväksi valmistella ehdotuksensa kansalliseksi rikksentorjuntaohjelmaksi. Ohjelman valmistelu oli sittemmin neuvottelukunnan päätyö. Sen yhteydessä ajankohtaistui myös kysymys tarpeesta kehittää neuvottelukunnan organisaatiota ja tehtäviä. Tilannetorjunnan yksipuolinen korostus tehtävissä oli osoittautunut ongelmalliseksi. Komiteasääntöihin ja käytäntöihin perustuva organisaatio oli osoittautunut hallinnollisesti hankalaksi. Rajoitetun jäsenmäärän vuoksi ei ollut mahdollista ottaa neuvottelukuntaan kaikkia niitä tahoja, joilla on keskeinen tehtävä kansallisen rikksentorjuntaohjelman toteutuksessa.

Mm. näistä syistä päätettiin organisoida rikksentorjunnan neuvottelukunta uudeksi rikksentorjuntaneuvostoksi.

Asetus rikksentorjuntaneuvostosta annettiin 26.3.1999. Se oli valmisteltu oikeusministeriön ja neuvottelukunnan tiiviissä yhteistyössä. Asetus tuli voimaan 1.4.1999 ja neuvosto nimitettiin 15.5.1999 alkavaksi toimikaudeksi.

II NEUVOSTON KOKOONPANO

Neuvoston kokoonpano on ollut puheenjohtaja, oikeusneuvos *Anja Tulenheimo-Takki*, korkein oikeus ja varapuheenjohtaja, poliisiylijohtaja *Reijo Naulapää*, sisäasianministeriö sekä

jäsenet

hallitusneuvos *Varpu-Leena Aalto*
 sosiaali- ja terveysministeriö
 tutkimusprofessori *Salme Ahlström*
 Stakes
 erityisnuorisotyönsihteeri *Juha Alstela*
 Kirkon nuorisotyön keskus
 tutkimusjohtaja *Kauko Aromaa*
 Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
 valtiosyyttäjä *Päivi Hirvelä*
 valtakunnansyyttäjänvirasto
 lakimies *Antero Jaakkola*
 Suomen Kuntaliitto
 hallitussihteeri *Riitta Kimari*
 ympäristöministeriö
 turvallisuuspäällikkö *Harri Koskenranta*
 Kesko
 toiminnanjohtaja *Pirkko Lahti*
 Suomen Mielenterveysseura
 osastopäällikkö *Timo Lappi*
 Keskuskauppakamari
 opetusneuvos *Riitta Piri*
 opetusministeriö
 johtaja *Matti Pukkio*
 työministeriö
 lainsäädäntöjohtaja *Jan Törnqvist*
 oikeusministeriö
 tiedotuspäällikkö *Veikko T. Valkonen*
 Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto
 poliisiylitarkastaja *Jouni Välkki*
 sisäasiainministeriö

henkilökohtaiset varajäsenet

apulaisosastopäällikkö *Reijo Väärälä*
 sosiaali- ja terveysministeriö
 tutkimuspäällikkö *Leila Simonen*
 Stakes
 kriminaalityönsihteeri *Pekka Viirre*
 Kirkon diakonia- ja yhteiskuntatyön keskus
 yliopettaja *Matti Laine*
 Vankeinhoidon koulutuskeskus
 kihlakunnansyyttäjä *Anu Mantila*
 Helsingin kihlakunnansyyttäjänvirasto
 kaupunginjohtaja *Marketta Kokkonen*
 Espoon kaupunki
 ylitarkastaja *Timo Saarinen*
 ympäristöministeriö
 toimitusjohtaja *Kari Kulmala*
 Rakennus- ja sisustustarvikekauppa ry
 verksamhetsledare *Stina Oriander*
 Förbundet Hem och Skola i Finland
 johtaja *Rauno Vanhanen*
 Suomen Yrittäjät
 ylitarkastaja *Heidi Peltonen*
 opetushallitus
 ylitarkastaja *Meri-Sisko Eskola*
 työministeriö
 toiminnanjohtaja *Harri Montonen*
 Kriminaalihuoltoyhdistys
 vahinkovakuutusjohtaja *Veli-Matti Ojala*
 Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto
 rikosylikomisario *Sakari Juurikkala*
 Espoon kihlakunnan poliisilaitos

Neuvosto on kokoontunut kolme kertaa.

Järjestäytymiskokouksessaan 3.6.1999 neuvosto asetti työvaliokunnan ja päätti oikeusministeriölle esitettävästä työjärjestyksestä.

29.9.1999 pidetyssä kokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma vuodelle 1999, päätettiin asetettavista työryhmistä ja hyväksyttiin oikeusministeriölle annettava lausunto paikallisen rikosentorjunnan tukemiseksi haetuista avustuksista. Kokouksen yhteydessä oli oikeusministeriön järjestämä rikosentorjunnan 10-vuotisvastaanotto.

9.12.1999 pidetyssä kokouksessa hyväksyttiin toimintasuunnitelma vuodelle 2000 ja käsiteltiin toimintakertomus.

Neuvoston työvaliokunta on ollut

puheenjohtaja *Anja Tulenheimo-Takki* ja

jäsenet

Reijo Naulapää

Jan Törnqvist

Antero Jaakkola

Päivi Hirvelä

varajäsenet

Jouni Vätkki

Harri Montonen

Marketta Kokkonen

Anu Mantila

Työvaliokunta on kokoontunut viisi kertaa.

III TYÖJÄRJESTYS

Oikeusministeriö vahvisti 27.7.1999 neuvostolle työjärjestyksen sellaisena kuin neuvosto sen oikeusministeriölle esitti. Neuvostosta annettu asetus mahdollistaa päätäntävällän siirtoa muissa kuin periaatteellisesti tärkeissä kysymyksissä työvaliokunnalle ja mahdollisesti asetettaville jaostoille, jos työjärjestyksessä määrätään näiden päätösvallasta ja kokoontumisesta. Samoin työjärjestyksellä on yksinkertaistettu eräitä hallinnollisia asioita siitä, mitä ne muuten olisivat komiteasäännösten ja –käytännön mukaan, sekä omaksuttu neuvoston hallintoon eräitä muiden oikeusministeriön pienten yksikköjen käytäntöjä.

IV RIKOKSENTORJUNTAOHJELMA

Rikksentorjunnan neuvottelukunnan ehdotus kansalliseksi rikksentorjuntaohjelmaksi valmistui syyskuussa 1998 ja luovutettiin oikeusministeriölle 16.9.1998. Oikeusministeriö pyysi siitä lausuntoja mm. ministeriöiltä ja muilta keskeisiltä viranomaisilta, useilta kaupungeilta ja rikksentorjuntaan vaikuttavilta järjestöiltä. Saatujen lausuntojen pohjalta neuvottelukunta muokkasi jonkin verran luonnostaan.

Valtioneuvosto hyväksyi rikksentorjuntaohjelman 4.3.1999. Ohjelma käsittää kaksi asiakirjaa: valtioneuvoston lyhyen periaatepäätöksen, jossa esitetään mitä kuusi ministeriötä tulee tekemään ohjelman toteuttamiseksi ja mitä mm. kuntien ja elinkeinoelämän toivotaan tekevän; toiseksi ohjelmaan kuuluu neuvottelukunnan valmisteleva muistio, jossa lyhyesti selostetaan ohjelman keskeisiä ajatuksia ja perustellaan periaatepäätöksen toimenpiteitä.

Neuvoston toiminta on kertomusvuonna painottunut rikksentorjuntaohjelman toteutukseen. Siinä sen tehtävänä on ollut ohjelman toteutuksen edistäminen mm. tiedottamalla ohjelmasta. Neuvosto muokkasi valtioneuvoston periaatepäätöksen ja muistio-osuuden julkaisuksi *Turvallisuustalkoot. Kansallinen rikksentorjuntaohjelma* (Oikeusministeriön yleisen osaston julkaisuja 2/1999). Sitä

on levitetty mm. neuvoston yhteyksien kautta ja jakamalla seminaareissa. Kysynnän vuoksi siitä jouduttiin ottamaan uusintapainos. Neuvosto on käännettänyt julkaisun ruotsiksi ja englanniksi. Suomenkielisenä se on myös internetissä.

Rikksentorjuntaohjelman oheisaineistona julkaistiin raportti väestön rikosriskeistä ja rikollisuuden pelosta (*Konsta Korhonen: Kansalaisten turvallisuus. Yhteenvetotutkimus paikallispoliisin turvallisuustiedusteluista. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 9/1999*). Neuvottelukunta oli osaltaan rahoittanut tätä tutkimushanketta.

Jo neuvottelukunnan aikaan laadittiin pääsihteerin muistio, jossa esitetään, miten ohjelmaa voitaisiin konkretisoida. Tämä muistio on ollut neuvostossa edustettujen tahojen käytössä.

Ohjelmaa on esitelty seminaareissa ja sihteeristö on laatinut siitä artikkeleita sekä osallistunut erityisesti paikallisiin ja julkishallinnon ulkopuolisten tahojen kokouksiin, joissa on keskusteltu ohjelman toteutuksesta. Sihteeristö on antanut eräille kaupungeille (erityisesti Tampereelle, Lahdelle ja Helsingille) konsultointiapua turvallisuussuunnitelmien laatimisessa.

Neuvostolle kuuluu ohjelman toteutuksen seuranta. Tässä tarkoituksessa asetettiin työryhmä selvittämään, miten kuntien ja muista paikallisista toimista ohjelman toteuttamiseksi saataisiin kattava ja ajantasainen tieto.

Neuvoston työvaliokunta ja oikeusministeriön kriminaalipoliittinen johtoryhmä pitivät yhteisen kokouksen 1.10.1999. Siinä työvaliokunta kertoi, että neuvoston tietojen perusteella sekä ohjelmaa toteuttavissa kuudessa ministeriössä että paikallisesti lukuisissa kunnissa on ryhdytty toteuttamaan ohjelmaa. Lisäksi tietoon on tullut lukuisia yksittäisiä, usein paikallisia hankkeita, joihin viranomaiset tai muut toimijat ovat ryhtyneet ohjelman suositusten mukaisesti. Merkittävää on lisäksi ohjelman saama runsas myönteinen julkisuus.

Neuvoston toteutusvastuulla olevista on käynnistetty **selvitys mahdollisuudesta kouluttaa siviilipalvelusmiehiä opettamaan väkivallattomia ristiriitojen ratkaisumenetelmiä**. Neuvosto asetti tätä varten työryhmän.

Neuvoston sihteeristössä on ryhdytty selvittämään **rikollisuuden kustannuksia ja rikksentorjunnalla saatavia säästöjä**. Hanke jatkuu vuonna 2000.

V AVUSTUKSET PAIKALLISEEN RIKKSENTORJUNTAAN

Rikksentorjunnan neuvottelukunnan aloitteesta oikeusministeriö varasi ensimmäistä kertaa vuodeksi 1998 määrärahan (500 000 markkaa) käytettäväksi avustuksina yhteisöille paikallisen rikksentorjunnan ”starttirahoiksi”.

Neuvottelukunnan/neuvoston osuutena on järjestää hakumenettely, antaa oikeusministeriölle lausunto tuettavista hakemuksista sekä seurata avustusvarojen käyttöä.

Oikeusministeriö teki tammikuussa 1999 vuoden 1998 määrärahoista neuvottelukunnan lausunnon mukaisesti päätöksen tukea yhdeksää paikallista hanketta. Sihteeristö on seurannut niiden etenemistä.

Keväällä 1999 neuvosto kehitti hakumenettelyä ja ilmoitti haettavaksi vastaavan summan kuluvalle vuodelle varattuja määrärahoja. Neuvosto on suosittanut, että oikeusministeriö tukisi näistä varoista 17 hanketta (joista yksi koskee kahden kunnan erikseen esittämää avustushakemusta, mutta yhteiseksi suunniteltua toimintaa).

Avustusjärjestelmä on osoittautunut tehokkaaksi keinoksi virittää paikallista rikosentorjuntaa. Se soveltuu kuitenkin huonosti toiminnan jatkuvaksi rahoitukseksi. Tästä syystä neuvosto esitti oikeusministeriölle, että nk. Iisalmen-Kajaanin –mallin mukaisen toiminnan, joka voitaisiin luonnehtia ehdolliseksi syyttämättä jättämiseksi ja jollaiseen yhteistoimintaan on useilla paikkakunnilla kiinnostusta, edistämiseksi pitäisi kehittää muu kuin näihin ”starttirahoihin” perustuva järjestelmä.

VI TAMPEREEN ”NOLLATOLERANSSIKOKEILU”

Tampereen keskustassa käynnistettiin keskikesästä kokeilu keskusta-alueen turvallisuuden ja järjestyksen parantamiseksi nk. nollatoleranssi-ajatuksen mukaisesti. Kokeilun esikuvana on Eskilstunassa toteutettu vastaava hanke. Neuvottelukunta/neuvosto on ollut Tampereen kokeilua suunnittelemassa erityisesti siitä tehtävän arviointitutkimuksen aikaansaamiseksi. Neuvosto on osarahoittaja Kuopion yliopistossa ja Poliisiammattikorkeakoulussa tehtävässä tutkimuksessa.

VII SEMINAARIT

Neuvosto on ollut järjestäjänä seuraavissa seminaareissa:

16.4.1999 pidettiin seminaari ”**Yhteisvastuu päihdevangin kuntoutusjatkumosta**”. Sen järjestäjinä olivat lisäksi A-klinikkasäätiö, Helsingin Diakonissalaitos, Kalliolan Kannatusyhdistys, Sininauhaliitto, Suomen Kuntaliitto, päihde- ja raittiusasiain neuvottelukunta ja vankeinhoitoasiain neuvottelukunta.

Poliisimessujen yhteydessä 20.5.1999 pidettiin ”**Paikallistason turvallisuusyhteistyöseminaari**”. Sen järjestäjinä olivat sisäasianministeriö, Suomen Kuntaliitto ja rikosentorjuntaneuvosto. Seminaariin osallistui noin 350 kaupungin- ja kunnanjohtajaa, poliisipäällikköä ja rikosentorjunnan asiantuntijaa. Seminaarista laadittiin julkaisu (*Liisa Suoninen (toim.): Paikallisella turvallisuusyhteistyöllä tulosta. ”Tavoitteena turvallinen ja viihtyisä lähiympäristö”*). Sisäasianministeriön poliisiosaston julkaisusarja 5/1999).

Lappeenrannan kriminaalipoliittinen seminaari ”**Väkivalta ja sen ehkäiseminen**” järjestettiin 1-3.9.1999 Etelä-Karjalan kesäyliopiston, oikeusministeriön vankeinhoito-osaston, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja rikosentorjuntaneuvoston yhteistyöllä.

Neuvosto on kertomusvuonna valmistellut vuonna 2000 järjestettäviä (osin kertomusvuodesta myöhemmäksi siirrettyjä) seminaareja ja sen edustajia on osallistunut lukuisiin muiden tahojen järjestämiin seminaareihin, mm.

Yritysturvallisuuden ajankohtaisseminaariin 5-7.5.1999 (järjestäjänä Yritysturvallisuuden neuvottelukunta), Poliisin ja vakuutusalan ”**Kerrasta poikki**” -ajankohtaisseminaariin 18-19.5.1999, **Kirkko ja poliisi** –seminaariin 1-2.11.1999 ja Lahden kaupungin ja kihlakunnan poliisilaitoksen järjestämään ”**Turvallisuustalkoot**” –seminaariin.

VIII MUUT KUIN RIKOKSENTORJUNTAOHJELMAAN LIITTYVÄT HANKKEET

Neuvosto on aloittanut yhteistyössä poliisin, Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen ja Poliisiammattikorkeakoulun kanssa selvittämään **varastettujen tavaroiden markkinoita** ja niiden vastaisia toimia. Vuonna 2000 jatkuvaa hanketta varten on asetettu työryhmä.

Neuvosto on aloittanut yhteistyössä Kaupan Keskusliiton kanssa **myymälävarkauksien ehkäisyä** koskevan hankkeen, jonka tarkoituksena on tuottaa opas hyvistä rikoksentorjuntakäytännöistä. Vuonna 2000 jatkuvaa hanketta varten on asetettu työryhmä.

Neuvottelukunnan oikeusministeriölle tekemä aloite tämän osallistumisesta Suomen oikeusoloista kertovalla ja tähän liittyen rikollisuuden ehkäisyn keskeistä informaatiota sisältävällä jaksolla **maahanmuuttajille tehtyyn kielikasettiin** ei ole edennyt oikeusministeriössä. Samoin toimintasuunnitelmaa kirjattu Pohjoismaisen kriminologisen yhteistyöneuvoston rahoittama hanke **liikennetutkimuksen/-turvallisuussuunnittelun ja kriminologian/rikoksentorjunnan** yhtäläisyyksistä ja eroista ei ole edennyt kertomusvuonna.

IX KANSAINVÄLINEN YHTEISTYÖ

a. Pohjoismainen yhteistyö

Neuvosto osallistui **pohjoismaiseen rikoksentorjuntakokoukseen Tanskassa 15-17.9.1999**. Kokouksessa käsiteltiin ”*En hånd – fem fingre*” -raporttia rikoksentorjunnasta Pohjoismaissa ja rikoksentorjuntayhteistyön kehittämismahdollisuuksista. Neuvostojen sihteereille annettiin tehtäväksi konkretisoida raportin pohjalta toimia yhteistyön kehittämiseksi. Pohjoismaiden neuvostolle on päätetty tehdä yhteinen anomus rahoituksesta puolitoistavuotiseen projektiin parhaita pohjoismaisia rikoksentorjuntakäytäntöjä koskevan julkaisun aikaansaamiseksi.

Pohjoismaiset rikoksentorjuntaneuvostot ja Pohjoismaiden kriminologisen yhteistyöneuvosto ovat päättäneet ryhtyä yhdessä julkaisemaan tieteellistä aikakausjulkaisua *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*. Lisäksi neuvosto on päättänyt osallistua niin ikään rikoksentorjuntaneuvostojen ja kriminologisen yhteistyöneuvoston hankkeeseen

internetissä olevasta **pohjoismaisesta kriminologisesta bibliografiasta**, johon sisältyisi myös kiinnostavin pohjoismainen rikosentorjuntatutkimus. Kummassakin hankkeessa Suomen rikosentorjuntaneuvoston taloudellinen osuus on jaettu sen ja Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen kesken.

b. Suomi-Viro

Suomen ja Viron oikeusministeriöiden yhteistyöohjelman 1999 mukaan maiden rikosentorjuntaneuvostot tekevät yhteistyötä. Tähän liittyen oikeusministeriö rahoitti 18-19.10.1999 Virossa järjestettyä kansainvälistä seminaaria, johon neuvoston edustaja osallistui. Lisäksi neuvosto on esittänyt Viron rikosentorjuntaneuvostolle yhteistyön teemaksi **koulun mahdollisuuksia rikollisuuden ehkäisyssä**.

c. Muu kansainvälinen yhteistyö

EU:n rikosentorjuntayhteistyön kehittämistä korostettiin Tampereella 15-16.10.1999 pidetyn huippukokouksen puheenjohtajan päätelmissä. Loppuvuodesta neuvosto ryhtyi osaltaan konkretisoimaan päätelmien velvoitteita.

Oikeusministeriö on antanut neuvostolle tehtäväksi valmistella Wienissä 10-17.4.2000 pidettävää YK:n 10. kriminaalipoliittista konferenssia. Konferenssin yhden työryhmän teemana on rikollisuuden ehkäisy. Valmisteluihin on ryhdytty tekemällä kansallisesta rikosentorjuntaohjelmasta englanninkielinen konferenssissa jaettava julkaisu ja olemalla yhteydessä mainitun työryhmän työtä valmistelemaan Kansainväliseen rikosentorjuntakeskukseen Kanadassa.

X SIHTEERISTÖ JA TOIMITILAT

Neuvoston toimitilat ovat olleet Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen yhteydessä, osoite Kansakoulukatu 1 B Helsinki. Toimistotekniikka sekä eräät toimistopalvelut (mm. kirjasto, ATK-tuki ja postitus) on tarjottu niin ikään tutkimuslaitokselta.

Neuvoston sihteeristö on käsittänyt
pääsihteerinä *Hannu Takalan*,
suunnittelijana *Aarne Kinnusen*,
toimistosihteerinä *Katriina Heinosen*.

Työministeriö hyväksyi neuvoston syyskuussa 1999 siviilipalveluspaikaksi. Sihteeristön vahvistukseksi kelpuutettavaa siviilipalvelusmiestä ei kuitenkaan löytynyt vuoden loppuun mennessä.

Yhteiskuntatieteiden maisteri *Seppo Soine-Rajanummi* on toiminut tutkijana em. Tampereen nollatoleranssikokeilun arviointitutkimuksessa.